

УДК 343.451.05(477+438)

**БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ,
ПЕРЕДБАЧЕНИХ Ч. 1 СТ. 163 КК УКРАЇНИ ТА СТ. 267 КК ПОЛЬЩІ:
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА**

Єдинак І.В., аспірант
кафедри кримінального права і криминології
Львівський національний університету імені Івана Франка

У статті здійснено порівняльний аналіз доктринальних підходів щодо безпосередніх об'єктів складів злочинів, передбачених ч. 1 ст. 163 Кримінального кодексу України та ст. 267 Кримінального кодексу Республіки Польща. Визначено основний безпосередній об'єкт цих злочинів.

Ключові слова: таємниця кореспонденції, право на таємницю, безпосередній об'єкт складу злочину.

В статье осуществлен сравнительный анализ доктринальных подходов по непосредственным объектам составов преступлений, предусмотренных ч. 1 ст. 163 Криминального кодекса Украины и ст. 267 Криминального кодекса Польши. Определен основной непосредственный объект этих преступлений.

Ключевые слова: тайна корреспонденции, право на тайну, непосредственный объект состава преступления.

Yedynak I.V. DOCTRINAL APPROACHES TO THE DIRECT OBJECT OF THE COMPONENTS OF THE CRIMES, PROVIDED FOR BY PART I OF ART. 163 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AND ART. 267 OF THE CRIMINAL CODE OF REPUBLIC POLAND: COMPARATIVE ANALYSIS

The article deals with the comparative analysis of the doctrinal approaches to the direct objects of the components of the crimes, provided for in Part 1 of Art. 163 of the Criminal Code of Ukraine and Art. 267 of the Criminal Code of the Republic of Poland. It has been determined the basic direct object of these corpus delict.

Key words: privacy of correspondence, right to privacy, direct object of the components of the crime.

Постановка проблеми. Обраний нашою країною глобальний політичний курс та укладення між Україною та Європейським Союзом угоди про асоціацію зумовили підвищену актуальність порівняльних кримінально-правових досліджень. Як влучно відзначив М.І. Хавронюк, « <...> кримінальне право України з метою досягнення найвищої ефективності його норм має враховувати всі найкращі досягнення європейської і світової кримінально-правової думки та зарубіжного кримінального законодавства. Для цього важливо здійснювати компаративістські (порівняльні) дослідження і вміло розпоряджатися їх результатами в законотворчій діяльності, а також під час інтерпретації і застосування положень кримінального законодавства» [1, с. 299].

У цьому контексті вкрай важливим є дослідження кримінального законодавства Республіки Польща, з якою Україну пов'язує не лише географічне розташування, близькість менталітету та етномовна спільність. Протягом багатьох десятиліть правові системи обох країн розвивалися в межах однієї країни, що не могло не позначитися на кримінально-правовій доктрині та механізмах кримінально-правового регулювання. Порівняння ж підходів обох країн до кримінальної відповідальності за порушення таємниці кореспонденції, враховуючи євроінтеграційний досвід Республіки Польща, дозволить виявити власні теоретичні та законодавчі прогалини, розглянути можливість впровадження прогресивних ідей.

У зв'язку з цим метою цієї статті є порівняльний аналіз доктринальних підходів щодо безпосередніх об'єктів складів злочинів, передбачених ч. 1 ст. 163 Кримінального кодексу України (далі – КК України) та ст. 267

Кримінального кодексу Республіки Польща (далі – КК Польщі).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що проблемі безпосереднього об'єкта передбачених вказаними статтями складів злочинів приділено недостатньо уваги як в українській, так і в польській кримінально-правовій літературі, а більшість наукових дискусій точиться навколо повноти та точності встановлення такого об'єкта, визначення його меж. З-поміж науковців, які досліджували цю проблематику, варто відзначити таких українських та російських вчених, як А.П. Бабій, Д.В. Бушков, Ю.А. Говенко, О.П. Горпинюк, О.М. Готін, І.О. Зінченко, М.Г. Іванов, Л.Б. Ільковець, Д.Ю. Кондратов, М.І. Мельник, С.Я. Лихова, Н.В. Федотова, І.В. Хохлова, а з польських – А. Адамського, А. Бояньчика, В. Врубеля, Р. Закжевського, А. Ляха, П. Козловську-Каліш, М. Рогальського, А. Плонську, А. Саковича, М. Сиви, С. Хока. Невирішені раніше проблеми. Разом з тим, ні в українській, ні в польській кримінально-правовій доктрині не досягнуто єдності поглядів щодо соціально-правового феномена, який виступає безпосереднім об'єктом складів злочинів, передбачених ч. 1 ст. 163 КК України та ст. 267 КК Польщі, а також щодо його співвідношення із суміжними феноменами; порівняльно-правові ж дослідження вказаних об'єктів натепер в Україні відсутні.

Виклад основного матеріалу. Проблематиці об'єкта складу злочину у радянській кримінально-правовій літературі протягом десятиліть приділялася колосальна увага, що зумовлювалася ідеологічними чинниками та була пов'язана, насамперед, із завданнями, які стояли перед відповідною галуззю соціа-

лістичного права. Тому не дивно, що імпульс, одержаний вченням про об'єкт складу злочину у цей період, значною мірою посприяв активному дослідженню відповідної проблематики у науці кримінального права вже незалежної України. «Варто відзначити, – справедливо вказує В.М. Трубніков, – що глибоке розроблення поняття і суті об'єкта злочину традиційне і характерне саме для дореволюційного, радянського і нині – українського кримінального права» [2, с. 15].

Зауважимо, що цього не можна сказати про рівень наукових досліджень об'єкта складу злочину у кримінально-правовій доктрині Республіки Польща, де відповідній проблематиці традиційно приділяється помітно менше уваги. Як зізнається Я. Гізек у одному із підручників з кримінального права Польщі «... автори не дуже часто звертаються до цієї складної проблематики» [3, с. 101].

В Україні ж, навпаки, спостерігається її помітна гіперболізація. Дослідники називають об'єкт складу злочину «наріжним каменем» вітчизняної кримінально-правової науки [4, с. 19; 5, с. 125–135], а вчення про об'єкт складу злочину – «одним із головних розділів науки кримінального права» [6, с. 20]. На думку В.Я. Тація «... об'єкт дозволяє розкрити соціальну сутність злочину та встановити його суспільно небезпечні наслідки. Крім того, як справедливо зазначають науковці, об'єкт злочину надає можливість виробити підстави і критерії вибору об'єктів кримінально-правової охорони і засобів їх захисту, а також оптимальні правила побудови законодавства про кримінальну відповідальність та кваліфікації злочинів» [7, с. 5].

Українськими вченими запропоновано чимало відносно самостійних концепцій об'єкта складу злочину: зокрема, В.К. Грищук нарахував вісім найпоширеніших концепцій об'єкта складу злочину в теорії кримінального права [8, с. 165], а В.С. Ковальський – дев'ять таких концепцій [9, с. 158–159]. Їхній аналіз дозволяє найпоширеніші сучасні концепції об'єднати у три групи: першу групу складають усталена концепція, відповідно до якої об'єктом складу злочину визнаються охоронювані кримінальним законом суспільні відносини [7, с. 35; 10, с. 159] та модифіковані різновиди цієї концепції, згідно з якими таким об'єктом виступають правовідносини [11, с. 79; 12, с. 148; 13, с. 150] або стан суспільних відносин [14, с. 103–104], певна модель суспільних відносин [15, с. 35]; другу групу утворюють альтернативні концепції, прихильники яких об'єктом складу злочину визнають: соціальні цінності [16, с. 47–51; 17, с. 100; 18, с. 111], правові блага [4, с. 56], суб'єктивні права, свободи та законні інтереси [2, с. 17], сфери життєдіяльності людей [5, с. 133] тощо; до третьої групи відносяться інтегровані (синтетичні) концепції об'єкта складу злочину, які поєднують елементи кількох самостійних концепцій та визнають досліджуваним правовим феноменом, наприклад, «... суспільні відносини, певні блага, інтереси та соціальні цінності, що захищаються нормами кримінального права» [19, с. 14] або ж «... суспільні відносини, блага та інтереси, які прийняті під кримінально-

правову охорону і яким внаслідок скоєння злочину спричиняється або може бути спричинена шкода» [20, с. 132].

Польські ж учені, у переважній більшості, визнають об'єктом злочину «правове благо» – певний правовий феномен, який має цінність для суспільства та визнається первинним стосовно самого кримінального закону [21, с. 608; 22, с. 70, 23, с. 91]; такі блага «... відображають найважливіші цінності цього суспільства, які поділяє більшість членів суспільства і які охороняються нормами права. Правові блага охоплюють цінності: 1) пов'язані із функціонуванням суспільства і державних органів; 2) пов'язані із функціонуванням індивіда в рамках суспільства; 3) пов'язані із збереженням і дотриманням прав і свобод» [24, с. 10].

Разом з тим, як відзначає Т. Качмарек, кримінально-правовій науці «... не вдалося досі розробити єдине визначення правового блага, а також досягти згоди щодо фактичної корисності цього поняття для визначення основ кримінальної відповідальності та її меж» [25, с. 275]. Це підтверджується різноманітним поглядів польських науковців щодо конкретного переліку правових благ, що формуються ними з різним ступенем узагальнення: так, одні вчені сюди відносять «... стани речей чи події, або ж навіть, якщо йдеться про більш нетривкі блага, – певні ідеї, інтереси (групові чи індивідуальні) або суспільні відносини» [26, с. 101], тоді як інші – життя, здоров'я, право власності, громадську безпеку, діяльність державних органів тощо [22, с. 70].

Відзначимо, що хоча такий підхід і є загальнопоширеним, окремі польські колеги об'єктом злочину визнають «суспільне благо» (мабуть, підкреслюючи тим самим первинність такого блага стосовно права) [26, с. 92], «соціальні цінності» чи «суспільні відносини» [27, с. 97–98]. Зустрічаються також компромісні підходи, автори яких стверджують, що «... кожен злочин, будучи спрямований проти певного блага, яке захищене законом, є посяганням як на це благо, так і на суспільні відносини, які захищаються правом» [22, с. 70].

Погоджуючись з Є.В. Фесенком у тому, що в «... обмежених за обсягом наукових праць, предметом дослідження яких є окремих склад злочину, неможливо вирішити фундаментальні кримінально-правові проблеми» [28, с. 235], ми вважаємо цілком прийнятним інтегрований підхід до розуміння об'єкта складу злочину як категорії, що охоплює всю можливу багатоманітність феноменів, на які в дійсності посягає той чи інший злочин. Це обумовлено не лише специфікою порівняльно-правового дослідження, яке передбачає використання максимально уніфікованого інструментарію, але й низкою інших обставин.

По-перше, навряд чи можна віднайти єдину та універсальну категорію, яка б змогла охопити всю різноманітність охоронюваних КК України феноменів. «Складність і багатогранність розглядуваного поняття, – пише О.О. Дудоров, – вочевидь унеможливорює створення універсальної концепції, придатної для точного визначення об'єкта будь-якого кримінального правопорушення – від держав-

ної зради до згвалтування і від пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства до піратства» [13, с. 147]. Мабуть, саме тому окремі вчені не можуть зробити остаточного висновку про поняття об'єкта складу злочину, доводячи тим самим необхідність інтегрованого підходу до вирішення цієї проблеми [29, с. 60–61].

По-друге, феномени, які ті чи інші науковці визнають об'єктами складу злочину є автономними лише умовно – в реальному житті всі вони тісно пов'язані, взаємодіють та переплітаються між собою. З цього приводу влучно висловився М.В. Семикін: «У нашому найскладнішому суспільному організмі такі категорії, як блага, цінності, сфери життєдіяльності, люди, інтереси, відносини перебувають у нерозривному діалектичному взаємозв'язку та взаємодії, а тому неможливо досягнути на одну з категорій, не торкаючись тією чи іншою мірою іншої» [30, с. 57–58]. Для вирішення ж реальних кримінально-правових питань варто встановити той конкретний феномен, якому заподіюється шкода та визнавати його об'єктом у межах конкретно-го складу злочину.

І, по-третє, окремі концепції об'єкта є оптимальними для визначення об'єктів певних складів злочинів (наприклад, об'єкт складів злочинів проти власності доцільно визнавати як суспільні відносини власності; об'єкт злочинів проти життя і здоров'я людини – як відповідні блага, що належать потерпілим; об'єкт злочинів у сфері господарської діяльності – як відповідні інтереси чи споживачів, чи учасників господарської діяльності, чи держави тощо) [9, с. 160]. Тобто для пізнання об'єкта того чи іншого складу злочину доцільним є використання конкретної концепції, що дозволить більш точно та глибоко порівняно з іншими концепціями дослідити його природу.

Наведене дозволяє зробити висновок, що загальним об'єктом складу злочину необхідно визнавати всю сукупність соціально-правових феноменів (суспільних відносин, прав та свобод, інтересів тощо), які охороняються нормами кримінального закону і яким у разі скоєння злочину заподіюється або створюється реальна загроза заподіяння істотної шкоди. Таким чином, загальний об'єкт являє собою сукупність конкретних феноменів, на які може посягати той чи інший злочин. Аналогічні, до речі, трактування загального об'єкта поширені у польській кримінально-правовій літературі. Так, Л. Гардоцький наголошує, що насправді «... складно назвати таке правове благо, яке захищається кримінальним правом. Максимум можна говорити про певний набір правових благ, що становлять індивідуальні і видові об'єкти злочину» [23, с. 93].

У польській кримінально-правовій доктрині за ступенем (рівнем) узагальнення правових благ традиційно виділяють загальний, родовий та індивідуальний об'єкти складу злочину, а під останнім розуміють «... благо, на яке скероване злочинне посягання і яке є об'єктом захисту цієї кримінально-правової норми» [22, с. 71], «... благо, на захист якого спрямована конкретна кримінально-правова

норма» [31, с. 107]. Як бачимо, використовуваними польськими правниками поняття «індивідуальний» об'єкт змислово є тотожним відомому нам поняттю «безпосередній» об'єкт, а тому з метою уникнення термінологічної плутанини вважаємо допустимим подальше використання усталеної в українській кримінально-правовій доктрині термінології.

Наявні у кримінальному праві України підходи до безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України, не вирізняються особливою багатоманітністю, що зумовлене формулюванням диспозиції цієї статті, де міститься пряма вказівка на те, що охороняється – «таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер». Тому найчастіше досліджуваним об'єктом учені визнають право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції [32, с. 449; 33, с. 186; 34, с. 164] або ж суспільні відносини, які пов'язані із забезпеченням (захистом, охороною тощо) такої таємниці [35, с. 155; 36, с. 84; 37, с. 340; 38, с. 586].

Деякі особливості безпосереднього об'єкта складу порушення таємниці кореспонденції можна оптимізувати у роботах тих учених, які досліджували проблематику кримінально-правової охорони більш широкого за обсягом об'єкта – «інформаційного аспекту приватності» або «таємниці особистого характеру». Наприклад, О.П. Горпинюк визнає основним безпосереднім об'єктом складів злочинів, передбачених статтями 132, 145, 163, 168 та 182 України, приватність у її інформаційному аспекті (частина життєдіяльності особи, стосовно інформації про яку особа на власний розсуд встановила межі та умови її нагромадження, зберігання, впливу і розповсюдження для будь-яких сторонніх суб'єктів) [39, с. 20–22]. На думку Ю.О. Говенка, досліджуваним об'єктом є право кожної людини на таємницю особистого характеру (відомості конфіденційного характеру, які опосередковано передаються приватними особами не залежно від способу передачі інформації) [40, с. 19].

Цей підхід нам видається спірним: у кримінально-правовій літературі наголошується, що безпосередній об'єкт «... носить індивідуальний характер» [13, с. 152] і «... відрізняється від безпосередніх об'єктів інших злочинів – нема злочинів, безпосередні об'єкти яких повністю збігаються» [9, с. 163]. Дослідники, очевидно, мають докладати зусиль для максимальної конкретизації безпосереднього об'єкта складу злочин, адже лише в такому разі він виконуватиме свої функції, зокрема у процесі розмежування складів злочинів. Визнання ж безпосереднім об'єктом феномена, обсяг якого виходить далеко за межі конкретної статті чи частини статті кримінального закону, не лише частково нівелює його кримінально-правове значення, але й призводить до підміни безпосереднього об'єкта складу злочину об'єктами більш високого рівня узагальнення (зокрема, видовим чи підгруповим).

Саме тому науковці, які спеціально досліджували безпосередній об'єкт

складу порушення таємниці кореспонденції, запропонували дещо уточнені та більш розгорнуті формулювання. Д.Ю. Кондратов спочатку безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ст. 163 КК України, визначив як «... суспільні відносини в сфері захисту конституційного права людини на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції» [41, с. 73]. Однак у процесі подальших досліджень цей автор був змушений дещо відкоригувати власне формулювання – «... суспільні відносини, що забезпечують безперешкодну реалізацію конституційного права людини на таємницю її листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції» [42, с. 100].

Російські дослідники Д.В. Бушков та Н.В. Федотова формулюють безпосередній об'єкт складу порушення таємниці кореспонденції, використовуючи поняття «інтерес». Так, перший із названих авторів таким об'єктом визнає «... юридичний інтерес недоторканості права кожної людини на таємницю її особистої кореспонденції (відомостей конфіденційного характеру, що опосередковано передаються приватними особами одна одній шляхом використання будь-якого способу передачі інформації)» [43, с. 153]. Н.В. Федотова займає аналогічну позицію [44, с. 121].

Таким чином, можемо підсумувати: зазначені підходи стосуються не стільки сутності феномена, що утворює безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України, скільки більш загальних проблем – концепції об'єкта, яку доцільно використовувати для його аналізу (суспільних відносин, прав та свобод, інтересу тощо), а також рівня узагальнення феноменів, на якому допустимо говорити про такий об'єкт. Враховуючи викладені нами вище міркування, а також формулювання чинної редакції ч. 1 ст. 163 КК України, безпосередній об'єкт цього складу злочину можна визначити як конституційне право людини на таємницю кореспонденції засобами зв'язку (зокрема, листуванням, телефоном, телеграфом) або через комп'ютер.

У польській кримінально-правовій доктрині проблема безпосереднього об'єкта складів злочинів, передбачених ст. 267 КК Польщі, вирішується неоднозначно. Це, на наш погляд, зумовлено побудовою статті, адже вона передбачає не один, а декілька самостійних складів злочинів, які хоча й подібні за загальною спрямованістю, проте істотно різняться за своєю конструкцією та набором обов'язкових ознак.

Якщо § 1 цієї статті передбачає отримання без повноважень доступу до інформації, що не призначена для суб'єкта у визначений кримінальним законом спосіб (відкривши закритий лист, підключившись до телекомунікаційної мережі або зламавши чи оминувши спеціальний захист), то § 2 передбачає отримання без повноважень доступу до всієї або частини інформаційної системи, § 3 – підкладення або використання підслуховуючого, візуального пристрою або іншого пристрою чи програмування з метою отримання інформації, для якої винний немає повноважень, а § 4 – оприлюднення одержаної в передбачений § 1–3 спосіб інформації.

Загалом, можна простежити два відносно самостійні підходи щодо її вирішення: в межах першого, більш поширеного, підходу вченими пропонується певний перелік правових благ, які у своїй сукупності утворюють безпосередній об'єкт усіх складів злочинів, передбачених ст. 267 КК Польщі; в межах другого підходу робляться спроби визначити об'єкт для окремих складів злочинів, передбачених вказаною статтею. Різною, крім того, є й кількість таких благ.

Так, Р. Закжевський переконаний, що статтею 267 КК Польщі охороняється виключно таємниця комунікації, оскільки основним завданням цієї статті є «... захист свобод і особистих прав, що випливають із Конституції Республіки Польща, де у ст. 49 забезпечено свободу і захист таємниці комунікації та допускаються винятки лише у випадках і в рамках, передбачених у законі» [45, с. 382].

Інші науковці вважають, що вказаною статтею охороняється не лише таємниця комунікації, але й інші правові блага: так, на думку А. Плонської та А. Бояньчик, статтею 267 КК Польщі охороняється право на таємницю комунікації та право на особисте життя [46, с. 137; 47, с. 49–50]. Відзначимо, що з цієї точкою зору не погоджується А. Саковіч, на думку якого спілкування входить до приватного життя індивіда, а право на таємницю комунікації входить до права на приватне життя [48, с. 333].

Найбільшого поширення нині набула точка зору, висловлена В. Врубельом, згідно з якою «... безпосереднім об'єктом злочину є, у широкому розумінні, право розпоряджатися інформацією, яке має характер суб'єктивного права» [49, с. 1287]; далі дослідник уточнює, що передбачений ст. 267 КК Польщі злочин «... спрямований проти того аспекту права розпорядження інформацією, який проявляється у праві на виключність у доступі до інформації і праві на таємницю передачі інформації» [49, с. 1288]. Його підтримують такі вчені, як М. Рогальський, А. Саковіч та С. Хок [50, с. 340; 51, с. 491, 52, с. 1613].

Насамкінець, А. Адамський та П. Козловська-Каліш переконані, що досліджуваною статтею охороняються аж чотири окремі правові блага – «... конфіденційність інформації, право розпоряджатися інформацією незалежно від волі інших осіб, безпека її передачі, а також сфера приватного життя» [53, с. 817; 54, с. 817].

Таким чином, представники першого підходу лише пропонують певний «набір» охоронюваних ст. 267 КК Польщі правових благ, не уточнюючи важливої обставини – чи може кожен із передбачених статтею злочинів посягати на будь-яке із названих ученими правових благ.

Представники другого підходу, як відзначалося, пропонують більш досконалі варіанти розв'язання досліджуваної проблеми, в межах яких уточнюється безпосередній об'єкт складів злочинів стосовно окремих параграфів ст. 267 КК Польщі.

Зокрема, Л. Градоцький вважає, що § 1 ст. 267 КК Польщі [55 с. 89]. Враховуючи ту обставину, що точка зору вченого була

висловлена ним до внесення у 2008 році істотних змін до цієї статті, варто уточнити: попередня редакція § 2 статті передбачала кримінальну відповідальність суб'єкта, який «<...> з метою отримання інформації, на яку не має права, встановлює або використовує підслуховуючий, оптичний або інший спеціальний пристрій».

Польський вчений А. Лях також звертає увагу на різну функціональну спрямованість, з одного боку, § 2 ст. 267 КК Польщі, а з іншого – всіх інших параграфів вказаної статті та доходить наступного висновку: об'єктом «... злочину, передбаченого § 1, 3 і 4 ст. 267 КК, є таємниця кореспонденції, натомість об'єктом для злочину, передбаченого § 2, є безпека інформаційних систем» [56, s.1136].

Щодо існуючої дискусії варто, на наш погляд, враховувати таке.

Складність конструкції ст. 267 КК Польщі не дозволяє говорити про наявність єдиного, спільного правового блага, яке б можна було розглядати як безпосередній об'єкт складів злочинів, передбачених усіма параграфами цієї статті. Адже зміст та спрямованість злочинних діянь є надто різною: якщо у §§ 1, 3 та 4 злочинні діяння стосуються певної інформації (§§ 1 та 4) або ж спрямовані на отримання такої інформації (§ 3), то у § 2 йдеться лише про сам факт неправомірного доступу до інформаційної системи або її частини – як вказує С. Хок, «... у цьому разі винна особа діє не з метою отримання інформації, яка міститься у ресурсах захопленої системи чи доступу до неї, а з метою захоплення контролю за системою як інструментом для незаконного використання інформації» [55, s. 79]. Іншими словами, у § 2 ст. 267 КК Польщі злочинний доступ до інформаційної системи або її частини прямо не пов'язується з інформацією, яка циркулює в цій системі.

Зазначене підтверджується п. 2а ст. 7 Закону Республіки Польща «Про захист персональних даних» від 29 серпня 1997 року, де інформаційною системою визнано комплекс пов'язаних між собою пристроїв, програм, процедур перетворення інформації і програмних знарядь, які використовуються для оброблення даних [57]. Тобто такі системи функціонально призначені саме для «оброблення» даних, які, своєю чергою, містять певну інформацію.

Враховуючи сказане, обґрунтованою є точка зору, відповідно до якої безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого § 2 ст. 267 КК Польщі, справді є безпека інформаційних систем. Її можна визначити як стан суспільних відносин, що забезпечує захищеність інформаційних систем (чи їх частин) від доступу суб'єктів, які не наділені для цього спеціальними повноваженнями.

Непросто встановити також безпосередній об'єкти складів злочинів, передбачених §§ 1, 3 та 4 ст. 267 КК Польщі, адже, як показує аналіз позицій польських колег, охоронюваними цими параграфами правовими благами пропонується визнавати не лише «таємницю комунікації» (саме такий термінологічний зворот вжито у ст. 49 Конституції Польщі [58]), але й таємницю приватного життя, конфі-

денційність інформації, можливість розпоряджатися нею на власний розсуд тощо. Тут важливо звернути увагу на такі особливості ст. 267 КК Польщі: по-перше, у § 1 передбачено, як вказує М. Рогальський, визначені «... способи отримання доступу до інформації» [50, s. 341], поза якими доступ до такої інформації злочинно не визнається. Як бачимо, польський законодавець визначальним тут вважає не зміст інформації (зокрема, чи є вона таємницею приватного життя), а спосіб отримання доступу до інформації – шляхом відкриття листа, підключення до телекомунікаційної мережі або шляхом злому чи обходу її спеціального захисту; по-друге, дещо інша ситуація спостерігається у § 3 цієї статті, де для реалізації мети отримання інформації (для отримання якої суб'єкт не має повноважень) мають бути вчинені конкретні діяння – підкладений або використаний підслуховуючий, візуальний або інший пристрій чи програмування. Однак такі діяння можуть порушувати таємницю кореспонденції (наприклад, використання спеціального пристрою для підслуховування телефонних розмов), а можуть і не порушувати таку таємницю (зокрема, встановлення пристрою для зняття візуальної інформації); по-третє, оскільки § 4 аналізованої статті передбачає оприлюднення іншій особі інформації, одержаної у передбачений §§ 1–3 ст. 267 КК Польщі спосіб, то зазначені діяння можуть бути, по суті, своєрідним «продовженням» злочинних посягань на безпеку інформаційних систем, або ж тих правових благ, які охороняються § 1 та § 3 вказаної статті.

Беручи до уваги зазначене, безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого § 1 ст. 267 КК Польщі, потрібно визначити право на таємницю кореспонденції, що реалізується із використанням листування або телекомунікаційних мереж, а § 3 та 4 цієї статті – право на таємницю кореспонденції, а також інші можливості, які складають зміст сформульованого В. Врубелем права на таємницю передачі інформації.

Підсумовуючи проведене дослідження, ми доходимо наступних висновків:

1) статті КК України та КК Польщі, які забезпечують кримінально-правову охорону таємниці кореспонденції, істотно різняться за своєю конструкцією, що, своєю чергою, не дозволяє говорити про ідентичність їх безпосередніх об'єктів: безпосередній об'єкт складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 163 КК України (право на таємницю кореспонденції засобами зв'язку або через комп'ютер), майже повністю збігається лише із безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого § 1 ст. 267 КК Польщі (право на таємницю кореспонденції із використанням листування або телекомунікаційних мереж);

2) безпосереднім об'єктом складів злочинів, передбачених § 3 та § 4 ст. 267 КК Польщі, може виступати не лише право на таємницю кореспонденції, але й інші можливості, що складають зміст права на таємницю передачі інформації;

3) безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого § 2 ст. 267 КК Польщі,

виступає безпека інформаційних систем – такий стан суспільних відносин, що забезпечує захищеність інформаційних систем (чи їх частин) від доступу суб'єктів, які не наділені для цього спеціальними повноваженнями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хавронюк М.І. Наукове осмислення правової доктрини та кримінального законодавства зарубіжних країн. Вісник Асоціації кримінального права України 2013. № 1 (1).
2. Трубініков В.М. Поняття об'єкта злочину з нових позицій. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2009. № 841.
3. Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna. Wydanie 7/ redactor Marek Bojarski. Wolters Kluwer . 2017. Warszawa.
4. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні. Проблеми теорії, застосування і розвитку кримінального законодавства. К.: Видавництво інституту законодавства Верховної Ради України, 2002.
5. Смельянов В.П. Визначення об'єкта злочину у кримінально-правовій науці: дискусійні питання. Вісник Запорізького інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 2.
6. Коржанський М. Цінність суспільних відносин / М. Коржанський, О. Коржанська. Право України. 2006. № 12.
7. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016.
8. Гришук В.К. Кримінальне право України. Загальна частина: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Ін Юре», 2006.
9. Українське кримінальне право. Загальна частина: підручник / П.Ф. Берзін, Т.А. Денисова, О.О. Дудоров та ін.; за редакцією В. О. Навроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2013.
10. Коржанський М.І. Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Юридична академія Міністерства внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2005.
11. Лихова С.Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V КК України): монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр Київський університет, 2006.
12. Мягков М.О. Щодо проблеми об'єкта злочину в науці кримінального права. Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України. 2005. № 2.
13. Дудоров О.О. Кримінальне право: навчальний посібник / О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк; за загальною редакцією М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014.
14. Хастенко О. Поняття об'єкта злочину: дискусію варто продовжити. / О. Хастенко, А. Ландіна-Виговська. Право України. 2008. № 4.
15. Гришук В.К. До питання про поняття об'єкта злочину в сучасній науці кримінального права. / Гришук В.К., Ортинський В.Л. Наукові записки Харківського економіко-правового університету. 2004. № 1.
16. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів з його охорони: монографія. К.: Атіка, 2004.
17. Матишевський П.С. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. К.: А.С.К., 2001.
18. Андрушко П.П. Злочини проти виборчих прав та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: монографія. К.: КНТ, 2007.
19. Бантишев О.Ф. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Загальна частина (постатейний коментар та науково-теоретична характеристика окремих положень) / О.Ф. Бантишев, С.А. Кузьмін. Київ: Видавець Паливода А.В., 2010.
20. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Київ: Атіка, 2009;
21. Zół A., Włodzimierz W. Polskie prawo karne Część ogólna. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2013.
22. Lachowski Jerzy, Marek Andrzej. Prawo karne. Zarys problematyki. Wolters Kluwer. 2016. Warszawa.
23. Gardocki Lech. Prawo Karne. Wydanie 20 zmienione. C.H. Beck. 2017. Warszawa.
24. Sowa Michał. Przestępczość komputerowa – badanie celowości i skuteczności kryminalizacji. Praca doktorska. 25. System Prawa Karnego. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności. Tom 3. / redactor Ryszard Dębski. C.H. Beck. 2017. Warszawa.
26. Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa. Wydanie 2./ redactor Teresa Dukiet-Nagórska. Wolters Kluwer . 2010. Warszawa.
27. Кархут Р.В. Особливості об'єкта злочину за втручання в діяльність органів судової влади Республіки Польща. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Юридичні науки». 2016. Випуск 5. Том 2.
28. Фесенко Є.В. Проблеми структури об'єкта як елемента складу злочину. Вісник Академії адвокатури України. 2009. № 1.
29. Мазур М.В. Інтегрований підхід до визначення об'єкта злочину та об'єкта правопорушення. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2011. № 5. Спеціальний випуск.
30. Семикін М. Щодо концепції об'єкта злочину. Правничий часопис Донецького університету. 2004. № 2 (12).
31. Prawo karne. Część ogólna, szczególna i wojskowa. Wydanie 6./ redactor Teresa Dukiet-Nagórska. Wolters Kluwer. 2016. Warszawa.
32. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Бойко А.М., Брич Л.П., Гришук В.К. та ін.; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 9-те вид., перероб. і доп. Київ: Юридична думка, 2012.
33. Кримінальне право України (Особлива частина): підручник / А.С. Беніцький, В.П. Бодаєвський, Г.С. Болдарь та інші; за редакцією О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. 2-ге вид. Київ: ВД «Дакор», 2013.
34. Хохлова І.В. Кримінальне право України (Особлива частина): навч. посібник / Хохлова І.В., Шем'яков О.П. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
35. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2-х ч. / Андрушко П.П., Арсенюк Т.М., Атаманюк О.Г. та ін.; під заг. ред. М.О. Потебенька. К.: ФОРУМ, 2001. Особлива частина. 2001.
36. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / Алиев О.М., Бабий А.П., Гаврильченко Л.К. и др.; ответ. ред. Е.Л. Стрельцов. Харьков: ООО Одиссей, 2006.
37. Курс уголовного права: в 5-ти т.: учебник / Борзенков Г.Н., Зубкова В.И., Кузнецова Н.Ф. и др.; под ред. Г.Н. Борзенкова, В.С. Комиссарова. М.: ИКД Зерцало, 2002. Т. 3. 2002.
38. Полный курс уголовного права: в 5-ти т. / Горелик А.С., Иванов Н.Г., Князев С.Д. и др.; под ред. А.И. Коробеева. СПб.: Юридический центр Пресс, 2008. Т. III Преступления против личности. 2008.
39. Горпинюк О.П. Кримінально-правова охорона інформаційного аспекту приватності в Україні: дис. канд. юр. наук: 12.00.08. Львів, 2011.
40. Говенко Ю.А. Уголовно-правовая охрана тайны частного характера: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». Волгоград, 2008.
41. Кондратов Д.Ю. Порухення таємниці кореспонденції (коментар до статті 163 КК України). Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2010. № 1 (48).
42. Кондратов Д.Ю. Кримінально-правова охорона таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011.
43. Бушков Д.В. Тайна личной корреспонденции в уголовном праве: дис. канд. юр. наук: 12.00.08. Ставрополь, 2003.
44. Федотова Н.В. Уголовная ответственность за нарушение тайны переписки, телефонных переговоров, почтовых, телеграфных и иных сообщений: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юр. наук: спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право». Москва, 2009.
45. Zakrzewski R. Przestępstwa przeciwko ochronie informacji. Monitor Prawniczy. 1998. № 10.
46. Płońska A. Karnoprawna ochrona informacji na rynku kapitałowym. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wrocław. 2012.
47. Bojańczyk A. Karnoprawne aspekty ochrony prawa pracownika do tajemnicy komunikowania się. Cz. 1. Palestra. 2003. Nr ½.

48. Sakowicz A. *Prawnokarne gwarancje prywatności*. Kraków: Kantor Wydaw. Zakamycze, 2006.
49. *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz. Wydanie 3. Tom II* / redactor Andrzej Zoll. Wolters Kluwer. Warszawa, 2008.
50. Maciej R. *Kontrola korespondencji*. C.H. Beck. 2016. Warszawa.
51. *Kodeks karny. Część szczególna. Tom II. Komentarz. Art. 222–316* / redactory Michał Królikowski, Robert Zawłocki. C.H. Beck. 2017. Warszawa.
52. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie 3/* redactor Ryszard A. Stefański. C.H. Beck. 2017. Warszawa.
53. Adamski A. *Prawo karne komputerowe*. C. H. Beck. Warszawa, 2000.
54. *Kodeks karny. Komentarz. Wydanie 8.* / redactor Marek Mozgawa. Wolters Kluwer. Warszawa, 2017.
55. Hoc Stanislaw. *Karnoprawna ochrona informacji*. Opole: Uniw. Opolski. 2009.
56. *Kodeks karny. Komentarz* / redactor Violetta Konarska – Wrzosek. Wolters Kluwer. 2016. Warszawa.
57. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. O ochronie danych osobowych / Офіційний сайт Сейму Республіки Польща. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19971330883>;
58. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. / Офіційний сайт Сейму Республіки Польща. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>.